

פורים – "תשועתם היית לנצח"

שיחות הרצי"ה, פורים שיחה ג', 1:

"פורים" הוא שם מיוחד, שנמשך ממעשה הגויים אשר הפילו "פור הוא הגורל". עניין פורים הוא התבוננות מיוחדת ב"הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל". בתוך מעמקי הגלות, אנו נשמרים בכל המובנים. "נצח ישראל" נשמר לעד ולעולם, בכל המצבים השונים. זאת עובדת מעניינת: אנו מצויים בין כל הלשונות ובין כל הדתות, ואנחנו נשמרים. מתוך המצבים הרעים, מתברר נצח-הנצחים. משמעות נצח-הנצחים הזאת בולטת במיוחד ב"ימי הפורים האלה" אשר "לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".

"על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". יש להכיר את עובדת המציאות הזאת של משמרת הנצח". יש לדעת שהיא נמצאת בדינו ובתוכנו, לעד ולעולמי עולמים. "להודיע שכל קוויך לא יבושו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך". אלו אינם מילים עלמא, אלא דברים של ממש במציאות. ריבוננו-של-עולם ממשיך איתנו, מאז ועד הנה.

עזרא ב', א'-ב':

וְאֵלֶּה בְּנֵי הַמְּדִינָה הָעֵלִילִים מִשְׁבֵּי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְכַבֵּל וַיָּשׁוּבוּ לִירוּשָׁלַם וַיהוָה אִישׁ לְעִירוֹ: אֲשֶׁר בָּאוּ עִם זְרַבְבָּדֶל יְשׁוּעַ נְחֻמְיָה שָׁרְיָה רַעְלָיָה מְרַדְכֵי בִלְשַׁן מְסַפֵּר בְּגִי רְחוּם בַּעְנָה מְסַפֵּר אֲנָשֵׁי עִם יִשְׂרָאֵל:

אסתר ב', ה'-ו':

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירְיָה וְשֵׁמוֹ מְרַדְכֵי בֶן יָאִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַם עִם הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם כְּנָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל:

בבלי מגילה יג, ע"א:

אשר הגלה מירושלים. אמר רבא: שגלה מעצמו.

ילקו"ש אסתר, תתרמה':

באו לבנות בית המקדש ועמד עליהם המן הרשע הוא [ובנו] שמשי הסופר ומשמם ירד פרוזבוטי מרדכי שיבנה בית המקדש, אמרי ישראל מרדכי הוא משבטו של בנימין שנאמר ובין כתפיו שכן, לפיכך ירד פרוזבוטי כנגדו, מרדכי ירד בשביל שיבנה בית המקדש בימיו, והמן ירד בשביל שיבטל בנין בית המקדש בימיו שכך כתיב ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה.

בבלי מגילה יב, ע"א:

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם: אמרו אתם! - אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. - אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו! - אמרו לו: אמור אתה! - אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם.

תוספתא ע"ז פ"ד, ה"ג, ה"ה-ה"ו:

ישרה אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה גוים ולא בחוצה לארץ ואפילו בעיר שכולה ישראל מלמד ששיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצות שבתורה וכל הקבור בארץ ישראל כאיל קבור תחת המזבח:

הרי הוא אומ' ושבתי בשלום אל בית אבי שאין תלמ' לומ' והיה י"י לי לאלהים ואו' לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים כל זמן שאתם בארץ כנען הריני לכם לאלוהי אין אתם בארץ כנען כביכול איני לכם לאלוהי וכן הוא אומ' בארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני י"י ולפני עמו וכי תעלה על דעתך שישיר' מכבשין את הארץ לפני המקום אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת הא אינן עליה כאילו אינה מכובשת וכן הוא אומ' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר ל' ע' אלהים אחרים וכי תעלה על דעתך שדוד עובד עבודה זרה היה אלא דרש דוד ואמ' כל המניח את הארץ בשעת שלום ויוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה שנ' ונטעתים בארץ הזאת באמת בכל לבי ובכל נפשי כל זמן שהן עליה כאילו נטועין הן לפני באמת בכל לבי ובכל נפשי הא אינן עליה כאילו אינן נטועין הן לפני באמת לא בכל לבי לא בכל נפשי:

ר' שמעון בן אלע' אומ' ישראל שבהוצה לארץ עובדי עבודה זרה הן כיצד גוי שעשה משתה לבנו והלך וזימן את כל היהודים היושבים בעירו אף על פי שהן אוכלין ושותין משלהן ושמש שלהן עומד ומשמש עליהן עובדי עבודה זרה הן שנ' וקרא לך ואכלת מזבחו:

תורת משה מגילת אסתר:

והיותם יושבים תחת מלכי פרס ומדי השקט ושאנן, ולא חמדו עוד בא"י ובדוד מלכם, ודאגו וחרדו אולי יגיע זמן שבעים שנה, הרי קמן שכשהגיע

זמן לא עלו אלא ד' רבוא (נחמ' ז' ס"ו) ומהלויים לא עלו כלל וקנסם עזרא כמבואר בעזרא (ח' ט"ו, ויבמות פ"ו ע"ב), וע"כ כשחישוב אחשורוש ע' שנה ולא מיפרקי אמר תו וודאי לא מיפרקי (מגילה י"א ע"א), ועשה משתה, אזי האמינו כל ישראל בחשבוננו, ואל תתמה, שהרי אחז"ל (שם י"ב ע"א) גם דניאל חשב וטעה, ופשוטי העם שמחו ונהנו, והעם שבכל העולם נהנו ושמחו בסעודתו של אותו רשע שמראה שלא יפרקו עוד בניי מגלותם ויהי' פטורים מלעלות לא"י ומביה"מ ממלכות בית דוד [...] וע"כ כשנתקבצו לסעודתו של אחשורוש אילו הי' היהודים מבקשים במלכות בית דוד לא היו נהנים ולא הי' נכנסים לשם, אך לא בקשו את דוד מלכם, ע"כ כתיב כל העם הנמצאים בשושן, ולא נתכנו בשם יהודים רק בשם עם, כי שם יהודים מורה המתאוה לתכלית יהודית, היינו הקדוש ברוך הוא ובית דוד, אך מרדכי שבלבו היה יהודי הנכנס תחת עול דוד ומלכותו והי' מצפה יום יום מתי תחזור העטרה ליושנה, וקודם בנין ביהמ"ק צריך להיות מחיית עמלק תחלה.

ילקו"ש אסתר תרנח':

כיון שראהו מרדכי אמר רואה אני שהרשע הזה בא להרגני, אמר לתלמידיו ברחו לכם שלא תכוו בגחלתי, אמרו בין מחי בין ממית עמך אנו, מה עשה נתעטף בטליתו ועמד להתפלל, אתא האי רשיעא יתיב ליה גביהון, אמר להון במה אתון עסיקין, אמרו ליה במצות העומר שהיו ישראל מקריבים בבית המקדש, אמר להון ומה הוא עומרא דכסף או דדהב דחטין או דשעורין, אמרו ליה דשעורין, אמר להון ובכמה הוא טימי דידיה בעשרים קנטרין או בעשרה קנטרין, אמרין ליה סגין בעשרה מנין, אמר להון קומון דנצחון עשרתי מנכון עשר אלפין קנטרין דכספא ולעשרתי בניי.

אוצר מדרשים (אייזנשטין) אסתר עמ' 55:

ומרדכי ידע וגו'. מה עשה קבץ כל התינוקות ועיניו מלאים מים, והלבישם שקים והושיבם באפר והיו צועקים וכוכים ועם כל זה היו עוסקים בתורה.

קובץ א', שפג':

מן השעורים, מאכל בהמה, בא העומר, וכשהנפש הבהמית מתעלה לעליוניות מקורה, ובכחה העז היא נוטה לקודש ולטהרת אמת, האהבה העזיזה האלהית חוגגת את חג קדשה, והאומה כולה, כשהיא מקרבת את כחותיה החמריים, המתפשטים בכללותה, להיות קודש לד', מתאחדת היא ברצונה עם רצון אלהי עולם ד', וברית האהבה והשוויית הנטיות בדרך החיים, שבמהלכה של ההנהגה האלהית בעולם, השלמה במרום קדשה, ובמהלכה של האומה המקודשת כולה, הולכת היא ונקבעת ע"י פעולת קודש זאת, ואהבת עולם נקבעת בין ד' ובין ישראל עם קרובו.

ירושלמי מגילה פ"א ה"א:

כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון.

מגד ירחים, חודש אדר א' (מאמרי ראה עמ' 501) :

המזכירים כרכים ומוקפים מימות יהושע בן-נון לא יוכלו להישאר עבדי אחשורוש.

אור חדש הקדמה עמ' נא'-נב':

וכיון שבימי המן היה כאן הסתר תוך הסתר לא היה ראוי להיות הגואל רק אסתר שמורה השם על גודל הצניעות שהיה בה כי הצנועה נסתר בלתי נגלה ודבר זה יתבאר עוד, לכך הגיע תפילתה ג"כ אל מקום עליון הנסתר ושם יש בטול לכח המן ולכך מה שכתוב (שם לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר שמורה זה על הסתר פנים דבר זה עצמו מורה כי הגואל מן סתירת פנים הוא אסתר וזה כי כאשר היו ישראל בהסתרות פנים ראוי שיהיה הגואל אותם מן הסתרת פנים מי שיש לו המדה הראויה לזה, והוא הצניעות והסתר כמו שהיה לאסתר הצניעות, וכך מרדכי שנרמז בלשון בשמים ראש הכתוב אצל הקטורת מורה על ההסתר כי הקטורת היא נסתר כאשר ידוע שהרי היו מקטירים אותו לפני ולפנים בי"כ ובשאר ימות השנה לא היו מקטירין אותו כי אם על המזבח בפנים וכאשר היו מקטירין על המזבח היו פורשין מן העזרה שיהיה הקטורת בחשאי [...] ועוד יתבאר דבר זה מה שאמרו (מדרש שוחר טוב משלי ט. א) שימי הפורים לא יהיו נבטלים. ומפני גודל הנס יסד דוד המלך ע"ה מזמור למנצח על אילת השחר (תהלים כב) על גאולה זאת ופירש על אילת השחר ר"ל מי שהוא יושב בחשך בצרה ומצפה שיצא מן חשך הצרות אל אור הגאולה וקאמר אילת שכל דבר אשר יש אליו תשוקה נקרא אילת כי הזכר של האילה משתוקקת מאוד אל האילת [...] ולכך נקרא גאולת אסתר שחר כי הלילה הוא חשך וקודם עלות השחר הוא חושך נוסף על חשך הלילה וכן היה בימי מרדכי ואסתר שהיה חשך תוך חשך כמו שאמר הכתוב (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר כי היו תוך הגלות שהיו תחת יד אחשורוש ועתה נוסף על זה חשך וצרות המן וזה לגמרי דומה אל קודם עלות השחר שהוא חושך על חשך והאדם משתוקק אל האור והיו הם מתענים וצועקים אל הש"י שתבא להם אור התשועה.